

**לעילוי נשמה
הרב הפ"ץ בן אסתר זצ"ל
פרשת כי תצא**

חידושי תורה ושאלות מ - א' ועד ת', על פרשת השבוע וענייניא דיומא מהמפרשים מדרשים וכד'

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשת כי תצא 110 פסוקים = כמים , נס
קומי רני בליל [בלילה] לראש אשמרות שפכי כמים לבד נכח פני א-דני (איכה ב ט)
עד מתי אקראה נס אשמעה קול שופר . (ירמיהו ד כא)
בפרשה 74 מצוות מתוכן 27 מצוות עשה 471 מצוות לא תעשה . (ספר החינוך)
פרשת כי-תצא היא הפרשה עם מספר המצוות הגדול ביותר.

עשה : דין יפת תואר • תלייה לחייבים בתלייה • קבורת המת • השבת אבידה • הקמת משא לישראל • שילוח הקן • מעקה • קדושין באשה • שתשב אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם • סקילת החייבים בסקילה • אונס ישא אנוסתו • להתקין יד במחנה • להתקין יתד במחנה • הלוואה לנכרי בריבית • קיום מוצא שפתים • להניח השכיר לאכול מדברים ידועים • לגרש אשה בשטר • שישמח חתן עם אשתו שנה ראשונה • השבת המשכון לבעליו כשצריך לו • נתינת שכר שכיר ביומו • שכחה • מלקות לרשעים • ייבום • חליצה • להציל הנרדף • לזכור מעשה עמלק • להכרית זרע עמלק . ל"ת : שלא למכור אשת יפת תואר • שלא להעביד אשת יפת תואר • שלא להלך המת • שלא להתעלם מן האבידה • שלא להניח בהמת חברו רובצת תחת משאה • שלא תעדה אשה עדי איש • שלא יעדה האיש עדי אשה • שלא ליקח האם על הבנים • שלא להניח מכשול • שלא לזרוע כלאים בכרם • שלא לאכול כלאי הכרם • שלא לחרוש בכלאים • שלא ללבוש שעטנז • שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו • שלא לענוש האנוס • שלא יגרש האנוס את אנוסתו • שלא יקח סריס בת ישראל • שלא יקח ממזר בת ישראל • שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל • שלא לקרא שלום לעמוני ומואב • שלא להרחיק זרע עשוי אלא עד שלשה דורות • שלא להרחיק מצרי אלא עד שלשה דורות • שלא יכנס טמא למחנה לוי • שלא להחזיר עבד שברח לא"י • שלא להונות עבד שברח לא"י • שלא תהיה קדשה מבנות ישראל • שלא להקריב אתנן זונה ומחיר כלב • שלא ללוות בריבית מן הנדרים והנדבות • שלא יניף השכיר חרמש על קמת חברו • שלא יאכל השכיר בשעת מלאכה • שלא יחזיר המגרש גרושתו שנשאת • שלא להוציא חתן מביתו שנה ראשונה • שלא לחבול כלים שעושים בהם אוכל נפש • שלא לתלוש סימני צרעת • שלא למשכן בע"ח בזרוע • שלא למנוע עבט מבעליו בעת שצריך לו • שלא יעיד קרוב • שלא להטות משפט גר ויתום • שלא למשכן אלמנה • שלא ליקח עומר השכחה • שלא להכות ישראל לשוא • שלא לחסום בהמה • שלא תינשא היבמה לאחר • שלא לחוס על הרודף • שלא נשהה משקל חסר • שלא נשכח עמלק .

אֲרַבְעִים יָכֵן לֹא יִסִּיף פֶּן יִסִּיף לְהַכְתּוֹ עַל אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אַחִידָ לְעִינֶיךָ. (כה ג) מה הטעם שנקטה התורה אֲרַבְעִים יָכֵן לֹא יִסִּיף? איתא במדרש (תנחומא במדבר כח) לפי שעבר על התורה שניתנה בארבעים יום, וכן לפי שגרם מיתה לעצמו שנוצר לארבעים יום ילקה ארבעים ויצא ידי עונשין . וכן אתה מוצא באדם הראשון, כשנצטווה ועבר עליו לקה העולם בארבעים, עונשי האדם עשר, חוה עשר, הנחש עשר, האדמה עשר, לפיכך כשיעבור האדם על מצווה ילקה ארבעים. וכן אתה מוצא בעונש המרגלים שלקו ישראל ארבעים שנה במדבר . (רבינו בחי' .) **תרגום יונתן** - אֲרַבְעִין יִצְלִיף וְחִסֵּר חַד יִלְקִינָהּ לֹא יִשְׁלִים דְּלִמָּא יוֹסִיף לְמַלְקִיהָ עַל תְּלָתִין וְתִשַׁע אֲלֵין מְלָקוֹת יִתֵּיר וְיִסְתַּכֵּן וְלֹא יִתְבַּזֵּי אַחוּף וְאִנְתָּ חָמֵי לִיה . ואיתא במדרש (ספרי) יכול מ' שלמות: ת"ל " במספר ארבעים " . מנין סמוך לארבעים. וכן איתא במשנה (מכות פ"ג מ"י) כמה מלקין אותו , ארבעים חסר אחת . **והכלי יקר ביאר** - טעם למספר ל"ט, לפי שכפר באחד העולה למספר י"ג ובתורה שנדרשת ביי"ג מדות ומרד ביצר טוב הבא אחר י"ג שנה. וכל חוטא נכנס בו רוח שטות והוא נעדר מן הבינה הבאה למ' שנה, לכך נאמר

וְהִיא אִם בֶּן (כה ב) אם נחקור את הבינה הבאה בשנת מ' והוא דומה כאילו לא הגיע לשנת מ' בזאת תדע כי ראוי להלקותו במספר שאינו ארבעים ממש אלא סמוך למספר זה כי לא עם בינות הוא. **לכאורה** - אם הסיבה היא כנגד יצירת הוולד שנוצר לארבעים יום או משום שעבר על התורה שניתנה בארבעים יום, מדוע אין לוקין אלא ל"ט ולא ארבעים. **הלימוד של משה רבינו** היה רק ל"ט ימים שלמים, אבל יום אחד היה הקב"ה כותב על הלוחות, ואותו היום לא היה שלם בעסק התורה, וק"ל דכתיבה אינה רק כהרהור, כמו שכתב המג"א (סימן מ"ז סק"א) לענין ברכת התורה, והרהור לאו כדיבור דמי ולכן לא בעי הכאה נגדו, ויצירת הולד אינם ארבעים יום שלמים יום ולילה כי יום ראשון אינו שלם. **א"נ** לומדים מהסמיכות של הפסוק **לא תחטם שור בדישו** (כה ד) שלא לעקור הקליפה לגמרי ולכן ילקה רק ל"ט . (חתי"ס.) **והמלבי"ם ביאר** - אֲרַבְעִים יָכֵן . פי' שימנה עד ארבעים, והוא כמו שהיה כתוב "עד ארבעים" . וא"כ אנו מסופקים אם עד בכלל או לא עד בכלל, ולכן לא נוכל להכותו יותר מל"ט, פן יעבור על " **לא יסוף** " . וזה שאמרו, "התורה אמרה ארבעים יכנו, ואתו רבנו ובצרי (החסירו) חדא" . פי' שרבנו חששו על ספק, שמא יעבור על " **לא יסוף** " .

כִּי יִקְרָא קֵן צְפוּר לְפָנֶיךָ בְּדָרְךָ בְּכָל עַץ אוּ עַל הָאֲרֶז אֲפָרְחִים אוּ בִיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֲפָרְחִים אוּ עַל הַבִּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים שֶׁלַח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים. (כב ו-ו)

איתא במדרש (מ"ר דברים פרשה ו ססקה א) - כי יקרא קן צפור לפניך - **לכאורה** מה השייכות להלכה של ברית מילה למצוות שילוח הקן? שנו חכמים, תינוק שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית, מפני בריתו של אברהם, ומנין אתה למד מן התורה שנאמר **המול המול ימול יליד ביתך ומקנת פספף** (בראשית יז ג) . **לכאורה** מה השייכות להלכה של ברית מילה למצוות שילוח הקן? איתא בגמרא (פסחים קג:) **תנו רבנן**, שְׁלֵשָׁה חֲזִייהוּ אֵינָם חֲזִים: הַרְחֵמְנִין, וְהִרְתְּחִנִּין, וְאֲנִינֵי הַדְּעַת . במצוות שילוח הקן נצטוונו לרחם על קן צפור כדי שנגריל עצמנו במידת הרחמנות, ובטיח מתן שכר שלא יבוא ע"י זה לצער קיצור ימים ושנים למען ייטב לך והארכת ימים שלא יתקצרו ימך ע"י מדת הרחמנות, מצד שני מצינו ההיפך שציווה ה' לאמץ את לבבנו ולמול את התינוק הרך ביום השמיני שהוא חלש המוג, וכן אמרו חז"ל (גיטין נז:) **כי עלף הרגנו כל היום** (תהלים מד כג) זו מילה . ומצווה על האב למול את בנו . והם שני הפכים מן הקצה אל הקצה . וזהו כוונת המדרש שיש טובה לתינוק בחיתוך הערלה כי ע"י זה יתמטעו תאוותיו, ואין בה אכזריות כי הוא לתיקונו ובריאותו לכשיגדל , אבל כשנולד מהול דאין לו בו תיקון רק מצווה , לשם שמים . (כתב סופר עה"ת)

רמז לשמו של הגר"א בפרשתנו - הרב אליהו בן שלמה ושם אמו טריינא
 אָבֹן שְׁלֵמָה וְצִדְקָה יְהִיָּה לָךְ (כה טו) אָבֹן שְׁלֵמָה ר"ת אליהו בן שלמה, וְצִדְקָה יְהִיָּה לָךְ בגימטריא 280, שם אמו טריינא עולה גם כן 280
 כמו"כ פסוק זה הוא הפסוק ה' אלפים תקנ"ז מתחילת התורה, והגר"א נסתלק בתחילת ה"א תקנ"ח.

שאלות

- א. **כִּי תֵצֵא לְמַלְחָמָה עַל אִיבֶיךָ וְנִתְּנָו יְ-הוָה אֶ-לֶיְכֶיךָ בְּיָדְךָ וְשִׁבִיתָ שְׂבִיּוֹ.** (כא י) מדוע נאמר בלשון יחיד והרי הדרך לצאת למלחמה היא ברבים. על מי נאמר שהיו דורו עובדים עבודה זרה והיו יוצאים למלחמה ומנצחים.
- ב. **עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֲתָכֶם בַּלְחָם וּבְמִיָּם בְּדָרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם** (כג ה) לכאורה מפורש כאן בתורה שמותר לאכול פת עכו"ם, ואיך גזרו חז"ל לאסור פת עכו"ם, וקי"ל (ט"ז או"ח סימן תקפח, יו"ד סימן קיז) דבר המפורש בתורה להיתר אין יכולים חכמים לגזור לאוסרו.
- ג. **שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ** (כב ז) משנה: האומר על קן צפור יגיעו רחמיך ועל טוב יזכר שמך, מודים מודים משתקין אותו. מה הטעם שמשתקין אותו והרי בסך הכל אמר אמת שהרי אחד ממידותיו של הקב"ה הן רחמים. דכתיב **אֵל רַחוּם וְחַנּוּן** (שמות לד ו)
- ד. **לֹא תֵלִין וּנְבַלְתוּ עַל הַעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֻנוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קָלְלַת אֶ-לֵהִים תְּלוּי וְלֹא תִטְמֵא אֶת אֲדָמְתְּךָ אֲשֶׁר יְ-הוָה אֶ-לֶיְכֶיךָ נָתַן לָךְ נַחְלָה.** (כא כג) מה הטעם לכפל הלשון **קָבוֹר תִּקְבְּרֻנוּ**.
- ה. סגולה למי שעוסק במסכת מכות.
- ו. בפרשתנו רמז לעדים זוממים שלוקים מן התורה.
- ז. תבנה בפרשה שניתן לקרוא אותה ישר והפוך, והלקח שניתן ללמוד מזה.
- ז. וכי יְהִיָּה כְּאִישׁ חֲטָא מְשַׁפֵּט מִנֶּת וְהוּמָת וְתִלִּית אֲתוּ עַל עֵץ. (כא כב) לכאורה חֲטָא משמעו בשוגג, ואם כן מדוע יומת, הרי אין חייב מיתה אלא במזיד. ועוד מהו הלשון **וכי יְהִיָּה כְּאִישׁ** - וכי חטא נהיה מאליו? היה לו לומר **וכי יַעֲשֶׂה אִישׁ**.
- ח. על דבר אֲשֶׁר לֹא קָדְמוּ אֲתָכֶם וּבְמִיָּם בְּדָרְךָ בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר שָׁכַר עֲלֶיךָ אֶת בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרָם נְהַרְיִם לְקַלְלָךְ. (כג ה) לכאורה למה נענשו עמון ומואב על ששכרו את בלעם לקלל את ישראל, הרי קי"ל אין שליח לדבר עבירה, משום שדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין.
- ט. **כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבַעֲלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חַן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרֹנוֹת דָּבָר** (כד א) בית שמאי אומרים, לא יגרש אדם את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, ובית הלל אומרים, אפילו הקדיחה תבשילו. היינו ששרפה תבשילו או שעשתה אותו מלוח מדאי והתכוונה להקניטו (תפארת ישראל) (משנה גיטין ט י) לכאורה בית הלל שהיו ענוותנים מדוע הם כ"כ קפדנים ומתירים לגרש אישה אפילו על דבר קל שהקדיחה תבשילו.
- י. **בַּחוּץ תַּעֲמִיד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אִתָּה נִשָּׂה בּוֹ יוֹצִיא אֶלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה.** (כד יא) דרכו של איש להוציא כמשכון — פחות שבכלים, ודרשו חז"ל מה טעם אמרו בעל חוב גובה מבינונית, כדי שלא תנעול דלת בפני בעל חוב, שלא יימנעו מלהלוות לאנשים. באיזה מקרה בעל חוב גובה בזיבורית. איתא בגמרא (נדרים ט:): — אשתו של רבי יהודה יצאה לשוק קנתה צמר ועשתה ממנו גלימה עבה, כאשר היתה יוצאת לשוק היתה מתכסה בה, וכאשר היה יוצא רבי יהודה להתפלל היה מתכסה בגלימה זו ומתפלל, וכאשר היה מתכסה בו היה מברך ברוך שעטני מעיל. שהיתה חביבה עליו לפי שלא היה לו גלימה אחרת. לכאורה כיצד לבש את הבגד ולא חשש משום לא יְהִיָּה כְּלִי גָבֵר עַל אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבַּשׁ גָּבֵר שְׂמֵלַת אִשָּׁה, כִּי תוֹעֵבַת יְ-הוָה אֶ-לֶיְכֶיךָ כָּל עֲשֵׂה אֵלֶּה. (כב ה)
- כ. בפרשתנו מצווה גוררת מצווה ועבירה גוררת עבירה.
- ל. בפרשתנו לומדים שקרובים פסולים לעדות.
- מ. על מי מסופר שהיתה מנחת תפילין, ואיך לא חששה לאיסור של **לֹא יְהִיָּה כְּלִי גָבֵר עַל אִשָּׁה** (כב ה) תרגום יונתן לֹא יְהִיָּה גוֹלְיָיִן דְּצִיצִית וְתַפִּילִין דְּהֵינָן תְּקוּנָי גַבֵּר עַל אִיתָא.
- נ. נאמר בפרשתנו **וַיִּזְנֶב בָּךְ כָּל הַנְּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ** (כה יח) פרש"י מכת זנב חותך מילות וזורק כלפי מעלה. איתא בשו"ע **נותנין את הערלה בחול ועפר** (יו"ד רס"ה י). מה הטעם שנוהגים לאחר המילה להטמין את הערלה בקרקע.
- ס. **אֲרַבְעִים יָכְנוּ לֹא יִסֵּף** (כה ג) מנין למדו חז"ל שמלקין אותו ברצועה של עגל דווקא.
- ס. איתא בגמרא (פסחים ק"ג:): - תָּנוּ רַבָּנָן, שְׁלֵשָׁה סַיְיָהֶן אֵינָם סַיִים: הַרְקַמְנִין, וְהַרְתַּמְנִין, וְאֲנִינֵי הַדַּעַת. וְאָמַר רַב יוֹסֵף: פּוֹלְהוּ אִיתְּנָהוּ בֵּי. **מה כוונת** רב יוסף שאמר על עצמו שהיו אינם חיים.
- ע. **תִּמְחָה אֶת זָכַר עֲמֻלְךָ מִמַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח.** (כה יט) עמלק סימן.
- פ. **לֹא יָבֵא עֲמוּנֵי וּמוֹאָבִי בַקְּהֵל יְ-הוָה** (כג ד) מה הטעם שמקדים את העמוני לפני המואבי. הרי סדר הלידה שלהם היה הפוך (בראשית יט, לו-לח): וְתִלְדַּ הַבְּכִירָה בֶן וְתִקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אָבִי מוֹאָב עַד הַיּוֹם: וְהַצְעִירָה גַם הוּא יִלְדָה בֶן וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֶן עַמִּי הוּא אָבִי בְנֵי עַמּוֹן עַד הַיּוֹם. מדוע שינתה התורה כאן את הסדר.
- צ. **שְׁלַח תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ** (כב ז) מה הטעם שאין לעשות שילוח הקן בשבת.
- ק. לֹא תִרְאֶה אֶת שׂוֹר אֲחִיךָ אוּ אֶת שׂוֹר נְדָחִים וְהִתְעַלְמַת מֵהֶם הֲשִׁב תְּשִׁיבֵם לְאֲחִיךָ. (כב א). מה הטעם שנאמר בפרשתנו והלא כבר נאמר בפרשת משפטים: **כִּי תִפְגַּע שׂוֹר אֲחִיךָ אוּ תִמְרוּ תַעֲהָ הֲשִׁב תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ.** (שמות כג ד). מדוע שינה הכתוב אֲחִיךָ — אֲיָכָךָ.
- ר. **לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִטָּנוּ צֹמֵר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו.** (כב יא) הסימנים בשו"ע שבהם נאמרו הלכות כלאים והרמז בזה.
- ש. איתא בגמרא (בבא בתרא קמ"א.) אמר רב חסדא, **בת תחילה סימן יפה לבנים.** מה כוונת רב חסדא.
- ת. **לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִטָּנוּ צֹמֵר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו.** (כב יא) איזה בגד מותר לעשותו מכלאים.

תשובות

- א. אהדות בעם ישראל הינה ערובה להצלחה במלחמה, על דורו של אהאב נאמר שהיו עובדים עבודה זרה והיו יוצאים למלחמה ומנצחים, לפי שלא היו ביניהם דוברי לשון הרע. (דברים רבה ה') לכך כתיב **פי תצא למלחמה** בלשון יחיד לומר לך שאם תהיו מאוחדים ונתנו י-הוה א-להיה בידך.
- ב. בישול של ישראל מבטלו מתורת פת ונפקע ממנו איסור פת עכו"ם. ואילו היו עמו ומואב מקדמים את ישראל בפת יכלו ישראל לאכול ע"י בישול. (הלכות קטנות חלק ב סימן פג). א"נ אין הכוונה דווקא ללחם אלא לקמח וישראל היו אופים ממנו לחם. (שו"ת גנוי יוסף קמב)
- ג. גזרות מלך הם שיש לקיימן בלא לחקור בטעמיהן. שהרי טוב יותר אם יקחו את האם ביחד עם בניה, לפי שהיא מצטערת ביותר מרוב געגועים, ובכל זאת ציוה ה' לשלוח את האם. א"נ כיון שמזכיר כן בתפילה הרי הוא מטיל קנאה במעשה בראשית כאילו שאר הנבראים לא נבראו ברחמים. (חידושי אגדות - ברכות לג:)
- ד. דברים שהומת ונתלה בהם נקברים עמו בגומא מיוחדת אצל קברו. כגון אבן שנסקל בו, עץ שנתלה עליו, סודר שנחנק בו וסייף שנהרג בו. (אזנים לתורה) א"נ איתא בגמרא (סנהדרין מו.) הרוגי ב"ד לא היו קוברים אותם בקברי אבותם אלא היו להם שני בתי קברות מיוחדים. אחד לנהרגים ולנחנקים, ואחד לנסקלין ולנשרפים. ורק משנתעכל הבשר היו מלקטין את העצמות וקוברין אותן במקומן, דהיינו בקברות אבותיו. ולפי"ז אתי שפיר **קבור תקברנו**. כי הפסוק בא לרמז לנו שיש לו קבורה אחר קבורה. פעם אחת מיד אחרי העונש ופעם שנייה משנתעכל הבשר.
- ה. 'הרהורים' בגימטריא 'מכות' (466) – סגולה למי שעוסק במסכת מכות לבטל הרהורים רעים. (החיד"א בספרו 'דבש לפי מערכת ה' אות ט')
- ו. **והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע**. (כה א) ולכאורה: וכי משום **והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע**. **והיה אם בן הפות הרשע?** הלוא ברוב הסכסוכים, גם אם מצדיקים את הצדיק – אין מכאן חיוב מלקות לצד האחר! אלא מדובר בעדים שקרנים שהרשיעו את הצדיק, כלומר העידו עליו עדות שקר, ובאו עדים אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא צדיק שמתחילה שמעידים שצדיק הוא בדינו, ועשו את העדים הראשונים רשעים, ובמקרה כזה צריך לקיים **והיה אם בן הפות הרשע** ומכאן למדנו שיש דין מלקות בעדים זוממים. כגון שהעידו עליו שהוא בן גרושה או עבד או מזמר או שהעידו עליו שעבר על אחד מן הלאוין. (מכות ב:)
- ז. **והפקו** (ט יא) רמז שהמכה לחברו הן בידיה והן באמצעות כח הדיבור שלו – הריהו מכה את עצמו, ולא ירחק היום עד שהוא עצמו יצא ניזק מן ההכאה הזו. (פני מנחם)
- ח. זדונות נהפכות לשגגות – למי ששב בתשובה מיראה. כדאיתא בגמרא (מכות יג.) חייבי כריתות אם עשו תשובה בית דין של מעלה מוחליו להו, חייבי מיתות בית דין אם עשו תשובה אין בית דין של מטה מוחליו להו. וזהו כוונת הכתוב **וכי יהיה באיש כלומר שעשה תשובה, ומכח התשובה מיראה נשאר לו רק חטא של שוגג, מכל מקום והומת**, אינו נפטר ממיתת בית דין. (הגר"א)
- ח. חייב בדיני שמים – איתא בגמרא (בבא קמא נה:) אמר רבי יהושע ארבעה דברים העושה אותן פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואחד מהם השוכר עדי שקר להעיד, רואים שפטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ולכן מדגיש הכתוב **ואשר שקר עליך את בלעם**, משום שאילו לא היו שוכרים אותו היו פטורים מדין 'אין שליח לדבר עבירה'. (יעלת חן)
- ט. טובתן של בנות ישראל התכוונו – כדי להסיר את החשד לדבר ערוה.
- י. יתומים שיצא שטר חוב של אביהם לפרועו, אינו גובה אלא מהזיבורית. משום דרכו של איש להוציא כמשכון – פחות שבכלים, ומכאן נלמד שאין המלווה זכאי ליותר מן הפחות שבכלים, ולכן אף בקרקעות הוא מקבל בפרעון חובו את הפחותה שבקרקעותיו של הלווה. ומה טעם אמרו חכמים שבעל חוב גובה בבניונית? כדי שלא תנעול דלת בפני לוינו, שלא יימנעו מלהלוות לאנשים, ואצל יתומים העמידו אותה חכמים על דין תורה. (גיטין נ.)
- י. יחדוהו לכך ואינו עשוי במיוחד לאישה ולכן אין בו איסור של **לא ילבש**. ורק בגד העשוי מיוחד לאישה אסור.
- כ. **פי תבנה בית חדש** ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך פי יפל הנפל ממנו. (כב ה) פרש"י - אם קיימת מצוות שלוח הקן סופך לבנות בית חדש ותקיים מצוות מעקה, **שמצווה גוררת מצווה**, ותגיע לכרם ושדה ולבגדים נאים. לכך נסמכו פרשיות הללו. **ונשם לה עלילת דברים והוציא עליה שם רע** (כב יז) פרש"י - **עבירה גוררת עבירה** עבר על לא תשנא (ויקרא טז יז) סופו לבא לידי לשון הרע.
- ל. **לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בהטאו יומתו**. (כד טז) דרשו חז"ל - מה תלמוד לומר? אלא, **לא יומתו אבות על בנים** – בעדות בנים, **ובנים לא יומתו על אבות** - בעדות אבות. (סנהדרין כז:)
- מ. מיכל בת שאול – לפי שהיתה בת מלך ואשת מלך, ועיקר המצווה של **לא יהיה כלי גבר על אשה** נאמר כשלושבת אותה כדי שלא יכירו אותה הכל ותבוא לדבר עבירה, מה שלא שייך בבת מלך ואשת מלך לפי שהכול מכירין אותה. (לבוש או"ח סימן יז)
- נ. נחש פיתה את חוה לאכול מעץ הדעת, העורלה נגרמה כתוצאה מחטא אדם הראשון, ונתכלל הנחש **ועפר תאכל כל ימי חייך**. (בראשית ג יד) ונאמר **ונחש עפר לחמו** (ישעיהו סח כח) כאילו אומרים לנחש זה שלך. (האר"י הקדוש) **ויזנב בה כל הנחשלים אחריה** – 'מילה' 'נחש' בגימטריא **הנחשלים**. (443) א"נ לתת לסטרא אחרא את חלקו. **עפר** בגימטריא **עורלה בחול** – רמז לכך שנותנים את הערלה בחול (בעה"ט - במדבר כג י) סמיכות הפסוק **לא תחם שור בדישו** (כה ד) איתא בחז"ל מלקין אותו ברצועה של עגל, משום שעורו רך. (מכות כג.) וקי"ל שור בן יומו קרוי שור.
- ס. סומא היה רב יוסף – ולכן הקושי שלו יותר מאדם שרואה. אדם שצועק כי מכים אותו אינו דומה לסומא שמכים אותו כי אינו רואה בעיניו רק שומע צעקה גדולה ונבהל ומצטער בחושבו שמכים אותו מכת מוות. וכן הרחמנים והכעסנים לפי שאינו רואה בעיניו חושב שהשינוי הוא עצום ורב. ואיני הדעת שנמאס מדבר כלשהוא שיש הבדל בזה אם רואה בעיניו שרואה שאין הלכלוך הרבה, מה שאין כן אם אינו רואה ומצייר בדעתו שהלכלוך רב מאד ויצטער הרבה ואינו כן (בו יהודע שם)
- ע. **ערב, מלווה, לוקח, קבלן - ר"ת עמלק**. (בבא בתרא מו:) כתב היעב"ץ - אולי מצאו לו רמז מן התורה. במאי דסיים קרא **תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח**, שתיתב לא מופסקת בטעם טיפחא, להורות שיש בו מקום גם לשכחה. ודוגמא לזה דרשו בספר הזוהר באזהרות שבעשרת הדברות, ולהתיר להשתמש בו לאוקמי אגרסה.
- פ. פרוץ היה מואב בערווה, לעומת עמון שהיה צנוע בדבר ערווה, ולכן מקדימים את עמון למואב. (נפש כל חי מערכת ע אות כב), א"נ עמון הרשיע יותר מכולם לפי שבני עשיו והמואבים הוציאו לחם ומים, והמואבים לא אבו לעשות כן. (רמב"ו לקמן פסוק ה)
- צ. צידה היא – או טלטול מוקצה והיא אסורה בשבת שכן נאמר **והבנים תקח לך**. (שו"ת חתם סופר או"ח סי' ק) שהרי אם הביצים מוזרות פטורים משילוח הקן, ובשבת הביצים הם מוקצה ממילא פטורים ממצוות שילוח הקן ולא ניתן לקיימה בשילוח העוף במחיאית כף או בדחיקת מקל ובפרט האחרון יש גם איסור מוקצה בדחיקה ע"י מקל. א"נ על פי סוד אין לשלח בשבת, משום שהוא מעורר יללה דלעילא ואינו ראוי שיהיה כן בשבת (חוות יאיר בשם הזוהר)
- ק. קודמת אבדת אויבך לאבדת אחיך. כי בהשבת האויב יש משום כפיית היצר וסופה השכנת השלום ביניהם. ונשנה פעמיים כי הו"א שעניין השבת אבדה הוא רק באבדת אויבך לפיכך נאמר כאן שור **אחיה** ללמד שעצם השבת האבדה היא מצווה. (אזנים לתורה)
- ר. רצ"ח עד סימן ש"ד (ש"ע וי"ד). מלשון רוצחים ושודדים, שעטנו מלשון שטן עז. כתב ב'ידות נדרים' שמי שלובש שעטנו זה גורם לו לעשות את העבירות החמורות ביותר לרצוח ולשודד. וזהו היסוד של עבירת קין.
- ש. שלום ישכון בין האחים - לפי שהתורה מצווה פי את הבקר בן השנואה יפיר לתת לו **פי שנים בכל אשר ימצא לו** (כא יז) כל זה דווקא בבן, אבל אם נולדה בת, כל הבנים מתחלקים בירושה שווה בשווה. יוצא איהו, שהולדתה של בת בכורה, משכינה שלום בין האחים, ואין עינו של האחד צרה באחיו. (מהרש"א שם) א"נ לפי שהבת גדולה עוזרת לאמה בגידול אחיה הקטנים, ותעשה זאת על הצד הטוב ביותר, והרי "רוב בנים דומים לאחי האם", וכשיבררו בשיוכין עליה, יבררו אצל האחים שלה, ולכן היא מתאמצת בגידול ושיפור אחיה. (פניני קדם)
- ת. תכריכין למת. איתא בשו"ע (סימן ש"א ז) - תכריכי המת מותר לעשותן מכלאים, אפילו לקברו בהם.

מקורות / חידונו

- א. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: על ג' דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ואלו הן: למחות זכרו של עמלק ולמנות להם מלך, ולבנות להם בהמ"ק. ומינו להם מלך, ומיחו זכרו של עמלק, ולמה לא בנו להן בהמ"ק? שהיו ביניהם דילטורין. תדע לך, דאמר רבי שמואל בר נחמן: דורו של אחאב עובדי עבודת כוכבים היו, והיו יוצאין למלחמה ונוצחין. ולמה כן? שלא היה ביניהם דילטורין. לפיכך היו יוצאין למלחמה ונוצחין. תדע לך, כשבקשה איזבל להרוג כל נביאי ה', מה עשה עובדיה? הטמין אותן במערות, שנאמר (מלכים א יח): ואחביא מנביאי ה' חמשים איש במערה, ולא היה אדם שאמר לאחאב כך וכך עשה עובדיה. אבל דורו של שאול כולן היו דילטורין. תדע לך, כשהיה שאול רודף אחר דוד, היו הכל אומרים עליו לשון הרע לשאול, שנאמר: תהלים (נד): בבוא הזיפים ויאמרו לשאול לפיכך היו נופלים במלחמה. (דברים רבה ה י)
- ב. **פי תצא למלחמה על איביך ונתנו לך הנה א-להיך בידך ושבת שבינו.** (כא י) איתא בזוהר שהאויב הגדול ביותר של האדם הוא יצר הרע, הקב"ה מבטיח שאם תצא למלחמה ביצר הרע יהיה לך סיעתא דשמיא ונתנו לך הנה א-להיך ושבת שבינו. ישנם מצוות שהם בבחינת שבויים, הרגל נהפך לטבע. איתא בגמרא (ברכות לג): הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. לכך נאמר כאן ונתנו לך הנה א-להיך בידך דהיינו היכולת לנצח את היצר אינה בידי שמים אלא נתון לבחירתך ולמעשיך. ולכן תשתדל לפעול **ושבת שבינו** תבחר בטוב ותתגבר עליו. (אוצר ספרי רבי אפרים זלמן מרגליות)
- ב. **א"נ הפסוק לא מתיר לאכול פת עכו"ם**, שהרי לא נאמר שאילו הקדימו בפת היו ישראלים אוכלים ממנו, אלא בא לומר שעשו נבלה בכך שלא קידמו את ישראל בלחם ומים.
- ג. **שמטיל קנאה כו'.** למאן דס"ל הכי אפשר דמצוה זו מצד הרחמים היא כמו צדקה וכמה מצות אלא כיון שמזכיר כן בתפלה הרי הוא מטיל קנאה במעשה כו' כאלו אלו העופות נבראו כן ברחמים ולא שאר נבראים ואינו כן אלא שכולם נבראו ברחמים כמ"ש ביום בראו ה' אלהים וגו'. **ומ"ד מפני שעושה מדותיו כו' רחמים ואינו אלא גזירות.** ר"ל במצוות שאין מפורש טעמם כמו בשלוח הקן כיון דאינו מפורש בה טעם המצווה אין בידינו שהיא מצד הרחמים אלא שיש לנו לקיים אותם מצד גזירותיו שקבול השכר על גזירותיו הם ודאי ביותר דבר שהשטן מונה בו כדאיתא במדרשות ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' פרק הקורא עומד ע"ש בחזושי הלכות. (חידושי אגדות שם)
- ה. **כתב הבני יששכר** 'מלקות' בגימטריא 'תקע'ו' בגימטריא 'יסוד מלכות' (576), וכשגורם היחוד העליון מתבטל ההרהור רע של הזנות, משום שכשזה קם זה נופל. (דברים נחמדים טז:)
- ו. כעין זה נאמר בצדקה - **ונתנו איש פֶּכֶר נַפְשׁוֹ** (שמות ל יב) שהנותן צדקה אינו מפסיד, משום שהכסף שב אליו, תיבת **ונתנו** נקראת ישר והפוך ללמד שכמו שנותן כך יתבל. (בעה"ט שם)
- י. **כתב 'פת עיניים'** - מכאן מוכח דבגד שיכולים ללבושו איש ואשה ויחזוהו לכך אין בו משום לא ילבש גבר שמל' אישה ויש לצדד בזה ושוב ראיתי שכן כתב הרב מהריק"ש ותנא מייתי לה מהכא ע"ש. **וב'חידושי אגדות' כתב -** ואשמעינן אע"ג דאתת' נפקא ביה לשוקא לית ביה משום לא ילבש גבר שמלת אישה דהיינו דווקא בגד העשוי מיוחד לאשה אבל בגד מעיל הוא מיוחד לשניהם בנקבות נאמר **פי כן תלבשן בנות המלך הבתולות מעילים** (שמואל ב יג יח) ולגבי זכר תמצא הרבה במקרא ולית ביה משום לא ילבש גבר גו' ודו"ק.
- כ. **פי יקרא קן צפור לפניך** מתוך כך מצוות מעקה, ומצוות כלאים, שור וחמור, גדילים, וסמך ליה לא ינהג כלי גבר על אשה, אם יראו איש ואישה קן ציפור יעלה האיש שלא יבוא ליד הרגל עבירה, וסמך אריכות ימים למעקה שהוא גורם אריכות ימים שלא יפול הנופל, סמך למען תאריך ימים לאז יבדיל, עיר מקלט גורם לאריכות ימים. (רבינו אפרים)
- כז. **בן עזאי** אומר: מצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה. כיצד? כתיב למעלה: כי תצא למלחמה... וראית בשביה. אמר הקב"ה: אף על פי שהתרת אותה לך, אמרת לך: וגלגלה את ראשה ועשתה את צפרניה כדי שלא תמצא חן בעיניך ותשלח אותה. ואם לא עשית כן מה כתיב אחריו: כי יהיה לאיש בן סורר ומורה, מתוך כך כי יהיה באיש חטא משפט מות. הוי עברה גוררת עברה.
- מ. **ומצוה גוררת מצוה מניין?** תחלה: כי יקרא קן צפור. מתוך כך; כי תבנה בית חדש. מתוך כך; לא תזרע כרמך כלאים. מתוך כך; לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. מתוך כך; גדילים תעשה לך. הרי מצוה גוררת מצוה. (מדרש דברים רבה ו ד)
- ל. אין הפסול רק משום גזירת הכתוב בלא שום טעם, מה הטעם שהדין שקרובים פסולים, משום איקרובי דעתא, כדברי הגמרא. אך לא משום נגיעה, אלא משום שגזרה תורה שלא יפגע אדם בקרובו. ויש בכך שלום בית המשפחה, ואין איש חושש פן יפגענו אחיו. ורק משום כך, מן הצדק שיהו פסולים להעיד גם לזכות.
- מ. **שפת אמת העיר בזה**, וכתב שדעת הברייתא הסוברת שלא מיחו בה חכמים היא, שמצות תפילין היא מצות עשה שאין הזמ"ג, כי גם לילה ושבית זמן תפילין, ומאחר שכן הוא, אין בה משום 'כלי גבר', כי גם נשים חייבות בה. ולפי זה דעת ה'תרגום יונתן' היא, שמצות תפילין היא מצות עשה שהזמ"ג - כי לילה או שבת לאו זמן תפילין, ושפיר נחשב תפילין ל'כלי גבר'. (שפת אמת ר"ה לג, א תוד"ה הא)
- כתב **אלי' זוטא** ליישב את הענין, וז"ל: "גם יתבאר שם (יו"ד סי' קפב) דדווקא בלבושת משום עידוי וקישוט שייך איסור דלבושת שמלת גבר, עיין שם", והיינו, כי יסוד איסור "לא יהיה כלי גבר על אשה", הוא, בלבושת לשם עידוי וקישוט, ובלבושת ציצית, וכן תפילין לשם מצוה, אין כאן לבישה לשם קישוט, ולא נכלל בכלל האיסור כלל.
- נ. **שמחה** אותיות **חמשה**, כי חמשה בחינות יסוד יש וכולם מוארים ונתקנים ע"י מצוות המילה. **מילה** בגמטריא **פה** (85). ה' פעמים טוב גימטריא פה כמנין מילה. כיון שנתקן בה חמשה בחינות יסוד לכן עושים אותה בשמחה שהוא אותיות בחמשה, ולכן מלין את התינוק בן שמונה ימים שאין בו דעת להתעצב. (החיד"א)
- ע. **עמלק סימן -** נאמר בקהלת (א ג) **מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש.** אמרו חז"ל אבל למעלה מן השמש - עולמה של תורה וחידושיה יש יתרון. אף כאן **תמקה את זכר עמלק מתחת השמים**, אבל למעלה מן השמים היינו בתורה וענייניה אין מצות תמחה, ואדרבה אפשר להשתמש בעמלק לצורך דברי תורה. (עבודת משה)
- פ. אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מנין שאין הקדוש ברוך הוא מקפח אפילו שכר שיחה נאה? [הקפדה על דיבור נאה ועדין] דאילו בכירה דקריתיה מואב [שאילו הבכורה שקראה לבנה 'מואב'], אמר ליה רחמנא [אמר ה' למשה]: 'אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה, מלחמה הוא דלא, אבל צעורי - צערינן [מלחמה אסור, אך כאשר יש בכך צורך הרתעתי וכדו', מותר לצערם בהתגרות], ואילו צעירה דקריתיה 'בן עמי' [ואילו הצעירה שקראה לבנה 'בן עמי'], אמר ליה [אמר ה' למשה]: 'אל תצורם ואל תתגר בם', אפילו צעורי לא תצערינן כלל [אין לצערם בהתגרות כלל]. (נזיר כג.)
- אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יהושע בן קרחה: לעולם יקדים אדם לדבר מצווה, שבשכר לילה אחת שקדמתה בכירה לצעירה - זכתה וקדמה ארבעה דורות בישראל למלכות [רש"י: עובד (בנה של רות המואביה), ישי, דוד, שלמה. ואילו צעירה לא אתת בישראל (לא באה בקהל ישראל) עד רחבעם, דהוה (שנולד) מנעמה העמונית (שהייתה מבני עמון)]. (נזיר כג:)
- ש. **בת בתחלה, סימן פה לבנים.** נראה לי בס"ד יש סגולה להביא בנים זכרים לכיון קודם הזווג בפסוק (דברים לג, ד) **תורה צוה לנו משה מורה קהלת יעקב** בשמות ונקודות שבו [תצלממך] ופסוק זה סופו וראשו בת וזהו שאמר **בת בתחלה** שיוכין בו בתחלת הזווג **סימן יפה לבנים** כלומר סימן יפה להוליד בנים על ידו. (בן יהודע - בבא בתרא קמא.)
- בת תחלה סימן יפה לבנים** כו' ואיכא דאמרי דלא שלטא עינא כו'. וי"ל דלענין בכורה קאמר כשתהיה הבת תחלה לא יהיה בכור בין האחים ותרבה חלק האחין אבל כשהיה בין תחלה הוא ממעט חלק שאר כל האחין והיינו דלא שלטא עינא ביישא דכשהיה בין תחלה ונוטל פי שנים הכל נותנין בו עין הרע וגם אחיו מתקנאים בו וק"ל. (חידושי אגדות - שם)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת

התשובות אינם להלכה למעשה,
הערות והארות יתקבלו בברכה

לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

לקבלת העלון במייל נא לפנות לכתובת ramnadlan018@gmail.com